

GYDYTOJŲ žinios

2025 M. SAUSIO 8 D.

1

Šimtmetį mininti medicinos šaka	2, 3
Baltijos Asamblėja: „Sveikatos priežiūra yra viešoji investicija“	3, 4
Požiūris į medikų pašaukimą	4–6
Lietuvių gydytojo Jeronimo Ralio vardu pavadintas asteroidas skrieja danguje	6
Pacientams į pagalbą ateina nauji specialistai	7
Astos Kiršienės, Jolantos ir Genovaitės Šalkauskaičių paroda	8

Šimtmetį mininti medicinos šaka

Renesanso laikotarpiu ir vėliau, kai jau buvo išaiškinta žmogaus kraujo apytakos anatomija ir fiziologija, tikėjimas, kad žmogaus sielos buveinė yra širdis, kėlė tam tikrą laimę, širdis buvo laikoma šventa vieta, bent jau vieta ar kūno dalimi, kurios negalima liesti. Labai aiškiai apie tai pasakė vienas garsiausių Europos chirurgų vokiečių Theodoras Billrothas 1893 m. Vienoje vykusiam kongrese:

„Chirurgas, kuris išdrįs operuoti žmogaus širdį, praras savo kolegų pagarbą.“ Jam pritarė kitas garsus chirurgas anglas Stephenas Pegetas. Jis sakė, kad jokie išradimai, jokie nauji metodai nepadės užsiūti žmogaus širdies žaizdos. Tokie Th. Billrotho ir jo bendraminčių žodžiai reiškė ne tik tai, kad į širdį žmonės ir chirurgai dar vis žiūri su pagarba ir baime, bet ir tai, kad jau sklando idėja apie galimybę operuoti širdį siekiant išgelbėti žmogaus gyvybę ir kad drąsiausi to meto chirurgai apie tai galvoja. Šią idėją praėjus vos dvejiems metams nuo Th. Billrotho perspėjimo, 1893 m. rugsėjo 9 d., įgyvendino Frankfurto prie Maino chirurgas Ludwigas Rehnas – jis užsiuvo durtinę širdies žaizdą 22 metų vyriui. Tai buvo, pasak chirurgo Vytauto Sirvydžio, realios širdies chirurgijos pradžia.

XX a. naujoves pritaikyti užtruko gerokai ilgiau. Pavyzdžiui, dirbtinė kraujo apytaka Lietuvą pasiekė po 12 metų, kai buvo sukurta, o širdies persodinimo kelionė į Lietuvą užtruko ilgiau nei 20 metų. Didesniuose Lietuvos miestuose dirbo ir ne lietuvių gydytojai, nemažai jų buvo po 1917 m. pabėgusių iš Rusijos nuo komunistų persekiojimo. Taip čia atsidūrė ir žinomas chirurgas Vitalijus Gusevas, kuris 1920 m. pradėjo dirbti chirurgo Panevėžio apskrities ligoninėje. Gydytojas V. Gusevas pateko į Lietuvos medicinos istoriją kaip pirmasis Lietuvoje 1926 m. atlikęs širdies operaciją.

Anot chirurgo V. Sirvydžio, didžiausia chirurgijos pažanga prieškarinio Lietuvoje buvo pasiekta Kauno universiteto klinikoje. Čia dirbo žymiausi chirurgai Vladas Kuzma, Vincas Kanauka, Stasys Stonkus. V. Kanauka darė tarakoplastiką dėl plaučių tuber-

V. Gusevas su Panevėžio ligoninės kolegomis

kuliozės, širdies žaizdas ne kartą užsiuvo V. Kuzma ir S. Stonkus. Gerai žinomi V. Kuzmos eksperimentiniai darbai tyrinėjant organų transplantaciją. Domėtasi ne vien širdies chirurgija, buvo gyvos ir organų transplantacijos idėjos. Garsiausi Lietuvos chirurgai siekė jas įgyvendinti, tačiau tam sutrukdė Antrasis pasaulinis karas.

Po karo visiška ekonominė surištė ilgam pristabdė medicinos mokslo ir chirurgijos raidą. Lietuva neteko daugumos pačių talentingiausių gydytojų: vieni karui baigiantis pasitraukė į Vakarus, kiti buvo represuoti ir išvežti į Rytus. Žymūs Panevėžio chirurgai J. Žemgulyš, S. Mačiulis, A. Gudonis ir operacinės sesuo Z. Kanevičienė buvo išvesti iš operacinės ir sušaudyti.

Medicinos mokslui ir praktikai atsigauti reikšmingos buvo dvi aukštosios mokyklos – Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas ir Kauno medicinos institutas. Čia liko dalis garsių specialistų, išvengusių represijų ir neemigravusių. Kiti dar vokiečių okupacijos metais atvyko dirbti į Vilnių ir tapo garsiais Medicinos fakulteto profesoriais ir katedrų vadovais. Drąsių ir

talentingų praktikos chirurgų netrūko ir kitose ligoninėse. Mažeikių chirurgas Vladas Burba 1946 m. užsiuvo širdies žaizdą. Į ligoninę buvo atvežtas jaunas jūrininkas, kurio širdis buvo sužalota peiliu. Chirurgas V. Burba ryžosi atidaryti krūtinės ląstą ir susiūti širdį. Ligonis pasveiko. To meto Kauno medicinos institutas pas V. Burbą tobulintis siųsdavo chirurgus, operuotis į Mažeikių ligoninę veržėsi žmonės iš visos Žemaitijos. V. Burbą galima laikyti vienu chirurgijos pradininkų Žemaitijoje. Jis buvo reiklus sau ir bendradarbiams, chirurgijos naujienas jis skaitydavo net septyniomis kalbomis.

Pasak kardiochirurgo V. Sirvydžio, atviras širdies operacijas Lietuvoje buvo pradėta atlikti dviejuose centruose – Vilniuje ir Kaune. Vilniaus širdies chirurgai pradėjo daryti daug ir įvairių atvirų širdies operacijų, o Kauno širdies chirurgai daugiau dėmesio ėmė skirti širdies ritmo sutrikimų chirurgijai tobulinti.

Profesorius Algimantas Marcinkevičius gyvenimas ir darbai ypač svarbūs XX a. Lietuvos medicinos pažangai. Po pirmųjų 10 metų darbo, skirto bendrajai chirurgijai,

A. Marcinkevičius susiformavo ne tik kaip patyręs tvirtas chirurgas, bet ir naujovių siekiantis mokslininkas. Savo mokytojo, garsiausio to meto chirurgo profesoriaus Prano Norkūno paskatintas, A. Marcinkevičius pradėjo eksperimentinius tyrimus, į juos įtraukė daug naujų studentų ir gydytojų, kurie vėliau tapo jo mokiniais, o eksperimentinių operacijų ir tyrimų sėkmė tapo prielaida ateityje atsigrąžinti širdies ir kraujagyslių chirurgijai ir transplantacijai, jų plėtrai. Pats svarbiausias šio žymaus mokslininko ir chirurgo darbas – naujos medicinos srities – modernios širdies chirurgijos – sukūrimas, jos tobulinimas ir išskėlimas į pasaulinį lygį. Jis pirmasis atliko inkstų ir širdies persodinimo operacijas ir tapo dar vienos labai modernios specialybės – transplantacijos – pradininku.

Medicinos ir biologijos mokslo kūrėjas Lietuvoje 1926 m. Kauno universiteto Mokslinėje taryboje apgynė medicinos mokslo disertaciją „Anafilaksija (eksperimentiniai tyrimai)“. Tai buvo pirmoji apginta disertacija Kauno universiteto Medicinos fakultete. Jis ir jo

Atkelta iš p. 2

mokiniai, Medicinos fakulteto Fiziologijos ir fiziologinės chemijos bendradarbiai, detalieji tyrinėjo anafilaksinį šoką. Vėliau šios krypties darbai buvo plėtojami vadovaujant prof. Vlado Lašo mokiniui Bernardui Padegimui. Klinikinės alergologijos pradmenys atsirado ir Vytauto Didžiojo universitete – tai žymaus dermatologo Broniaus

saugos ministrą Vytautą Kleizą ir pasiūlė jam organizuoti reguliarią alergologinę pagalbą sergantiems alerginėmis ligomis. 1963 m. Eduardui Razgauskui buvo pavesta organizuoti alergologijos kabinetą Respublikinės Vilniaus klinikinės ligoninės Raudonojo Kryžiaus konsultacijų poliklinikoje. 1966 m. Šiauliuose vadovaujant profesoriams B. Padegimui ir Juozui Kupčinskui įvyko antroji alergologų konferencija, kurioje buvo

Tuo metu į draugiją įstojo 41 gydytojas. E. Razgauskas tapo šios draugijos pirmininku. Anot E. Razgausko, straipsnis „Gydytojų žiniose“ yra didžiausias draugijos nuopelnas – tai žinių apie alergologiją, alergines ligas sklaidimas. Pirmiausia – gydytojų sistemingas mokymas tuomet egzistavusioje liaudies universitetų sistemoje. 1972–1978 m. organizuotuose dvimečiuose kursuose mokėsi per 500 gydytojų. Daugeliui gydytojų

Kretingos, Šilutės, Alytaus, Plungės, o vėliau ir Šiaulių rajonuose (1970–1973 m.). Šiose ekspedicijose savo mokslinę karjerą pradėjo ir dabar Lietuvoje žymus genetikos specialistas akademikas profesorius Vaidutis Kučinskas, tuomet tyrinėjęs alergologinių ligų paveldėjimo problemą. Draugijos iniciatyva pradėta tyrinėti namų dulkių erkes, jų įtaką žmogaus alerginių ligų išsivystymui. Šiems darbams vadovavo profesorė (da-

Vilniaus universiteto docentas E. Razgauskas

Sidaravičiaus darbas „Odos alergija ir jos gydymas“.

Po Antrojo pasaulinio karo alergologijos mokslas buvo plėtojamas toliau. Tuometėje Sovietų Sąjungoje Lietuvos alergologai buvo vieni aktyviausių. 1962 m. Kaune Lietuvos fiziologų draugija kartu su SSRS Medicinos mokslų akademijos Alergologijos mokslinio tyrimo laboratorija organizavo mokslinę konferenciją, skirtą alergijos problemoms svarstyti. Po konferencijos akademikas V. Lašas su SSRS Medicinos mokslų akademijos akademiku A. Ado aplankė tuometį Lietuvos sveikatos ap-

aptariamos profesinės alerginės ligos bei vaistų sukeltos alerginės reakcijos.

Vilniaus universiteto docentas E. Razgauskas savo straipsniuose apie alergologiją ne kartą teigė, kad alergologijai buvo reikšmingi 1970-ieji – tais metais Lietuvos fiziologų draugija, vadovaujama B. Padegimo ir Kauno medicinos institutas, surengė jau trečiąją alergologų konferenciją. Joje iniciatyvinę grupę (J. Kupčinskas, B. Padegimas ir E. Razgauskas) pasiūlė visiems, kas domisi alergologijos problemomis, susiburti į Lietuvos alergologų draugiją.

Akademikė profesorė R. Dubakienė

tai buvo pirmos sistemingos žinios apie alergines ligas. Tik apie devyniasdešimtuosius metus mūsų aukštosiose mokyklose įvesti klinikinės alergologijos fakultatyviniai kursai, o tobulinimo kursai alergijos srityje imti organizuoti Vilniaus universiteto Medicinos fakultete tik nuo 1993 m. (juos organizavo E. Razgausko mokinė prof. Rūta Dubakienė. Kas ketverius metus buvo organizuojamos mokslinės alergologijos konferencijos ir t. t. Vienas stambiausių draugijos remiamų darbų buvo trejus metus trukę moksliniai alerginių ligų paplitimo tyrimai

bar akademikė) R. Dubakienė. Ši mokslininkė yra pirmojo lietuviško vadovėlio „Alergologija (pagrindai)“ autorė, ji parašė ir klinikinės alergologijos vadovėlį, Vilniaus universiteto vardą nuolat garsina Europos tęstiniuose projektuose. Akademikė profesorė yra ne kartą teigusi: „Visada viską planuoju. Kai alergologijai bus 100 metų, man bus 75-eri. Ta proga norėčiau dovanoti visiems mano parašytą Lietuvos alergologijos istoriją. Didžiuojuosi, kad jau 50 metų pati prisidedu prie jos kūrimo.“

„Gydytojų žinių“ informacija

Baltijos Asamblėja: „Sveikatos priežiūra yra viešoji investicija“

Naujųjų metų išvakarėse Rygoje vyko Baltijos Asamblėjos konferencija „Sveikata – tai investicija į Baltijos valstybių saugumą ir ateitį“. Baltijos valstybės yra ne kartą teigusios apie svei-

katos svarbą – ji yra ekonomikos augimo, demografinio stabilumo ir nacionalinio saugumo pagrindas. Visos trys šalys tebesusiduria su didele išvengiamo mirtingumo našta, kuri mažina darbo rinkos

dalyvių skaičių. Nuolatiniai saugumo iššūkiai regione pabrėžia atsparių sveikatos priežiūros sistemų reikšmę. COVID-19 pandemija ir geopolitinis nestabilumas, kilęs iš rusijos agresijos prieš Ukrainą,

parodė, kad tiek sveikata, tiek saugumas priklauso nuo greitos prieigos prie vaistų ir stiprios skaitmeninės infrastruktūros.

Nukelta į p. 4

Atkelta iš p. 3

Seimo Sveikatos reikalų komiteto narys, Baltijos Asamblėjos Sveikatos, socialinės gerovės ir šeimos reikalų komiteto pirmininkės pavaduotojas Saulius Čaplinskas šioje konferencijoje teigė, kad sveikata tampa socialinės ir ekonominės vertės šaltiniu. Baltijos valstybės susiduria su labai panašiais sveikatos priežiūros iššūkiais, tokiais kaip senstanti visuomenė, darbo jėgos, ypač slaugytojų, trūkumas, lėtas

tybinio bendradarbiavimo sveikatos priežiūros srityje, bendrų pirkimų ir išteklių sutelkimo, taip pat bendradarbiavimo sveikatos priežiūros mokslinių tyrimų ir skaitmeninimo srityse gerinimo svarbą. Regioninis bendradarbiavimas leidžia Baltijos valstybėms įgyvendinti sprendimus, kurie mums atskirai būtų pernelyg brangūs, – sakė S. Čaplinskas. Jis mano, kad sveikatos priežiūros duomenų mainai yra labai svarbūs mokslinių tyrimų, pro-

nų kainodaros skaidrumą ir aiškias reguliavimo garantijas, kad būtų garantuota savalaikė ir lygiateisė prieiga. Anot jo, tai sukurtų didelę socialinę ir ekonominę vertę, nes sumažėtų nelygybė prieigos prie vakcinų srityje, bendros pirkimo išlaidos ir sustiprėtų pasitikėjimas Baltijos šalių solidarumui ir valstybės investicijomis.

Baltijos Asamblėjos konferencijoje įvyko tradicinis Baltijos šalių ministrų susitikimas. Jame Lietuvos sveikatos apsaugos

mus tarp šalių, juos įgyvendinti ir prižiūrėti.

Sveikatos apsaugos ministrė M. Jakubauskienė teigimu, neatlygintina kraujo donorystė yra labai svarbi kiekvienos šalies sveikatos sistemos dalis, leidžianti medikams suteikti būtinąją pagalbą sužeistiems piliečiams, kariams, savanoriams ir gelbėti gyvybes. „Tinkamai sustyguota kraujo donorystės sistema Baltijos šalyse gali veikti be trikdžių ir ekstremaliosiomis sąlygomis.

Sveikatos apsaugos ministrė M. Jakubauskienė

skaitmeninimas ir didėjantis psichikos sveikatos spaudimas tarp jaunimo. Kitas iššūkis – daugelis jaunų žmonių negali eiti į karinę tarnybą dėl išvengiamų sveikatos problemų. Tai rodo ilgalaikes socialines ir ekonomines išlaidas, susijusias su nepakankamomis investicijomis į ankstyvą prevenciją, psichikos sveikatą ir jaunimo gerovę, taip pat tiesioginį poveikį gynybos pasirėngimui.

„Dėl šios priežasties Baltijos Asamblėja nuosekliai teigia, kad sveikatos priežiūra yra viešoji investicija, o ne tik išlaidos. Baltijos Asamblėja ne karta savo vyriausybėms pabrėžė tarpvals-

gnostinės medicinos ir inovacijų pažangai, o bendros pastangos tokiose srityse kaip vaistų pirkimas ir dirbtinio intelekto bandymai galėtų sumažinti išlaidas ir pagerinti prieigą prie naujų gydymo metodų. Nors Baltijos šalių partnerystės susitarimas sudarė sąlygas valstybėms praktiškai bendradarbiauti ir skolintis vakcinas vienai iš kitos, pažanga buvo sustabdyta dėl skirtingų nacionalinių strategijų, konfidencialumo klausimų ir ribotų finansinių bei žmogiškųjų išteklių. Parlamentaras S. Čaplinskas įsitikinęs, kad reikia skirti specialųjį finansinį paramą, užtikrinti dides-

ministrė Marija Jakubauskienė, Estijos socialinių reikalų ministrė Karmen Joller ir Latvijos sveikatos apsaugos ministras Hosamas Abu Meri pasirašė memorandumą, kuriuo sutarė ekstremaliųjų situacijų metu glaudžiai bendradarbiauti sveikatos priežiūros srityje, skatinti neatlygintą kraujo donorystę, teikiant kraujo komponentus, įrangą ir medžiagas kraujo ir jo komponentams panaudoti humanistiniais tikslais tarp Baltijos šalių. Pagal šį memorandumą Lietuvos Nacionalinis kraujo centras yra įpareigotas užmegzti tiesioginius kontaktus ir sudaryti papildomus susitari-

Mums labai svarbu pasinaudoti Ukrainos patirtimi, kur kraujo donorystės sistema geba atlaikyti karo sukeltus išbandymus, nes tinkamai aprūpino kraujo centrus būtinausia įranga, generatoriais, įrengė papildomas vietas donacijoms. Pasirašytas susitarimas leis dar sklandžiau koordinuoti bendrus veiksmus tarp šalių ir būti pasirėngusiems krizinėms situacijoms, – sakė sveikatos apsaugos ministrė M. Jakubauskienė.

2026-aisiais pirmininkavimą Baltijos Asamblėjai iš Latvijos perims Estija.

„Gydytojų žinių“ informacija

Požiūris į medikų pašaukimą

Medicina yra neatskiriama tautos kultūros dalis. Ji atspindi žmogaus pastangas palengvinti kitam kančias, slaugyti, gydyti, siekti amžinos jaunystės ir sveikatos. Savimi žmogaus pradėjo domėtis dar žiloje senovėje. Slaugydamas sužeistus šeimos narius, jis kaskart daugiau sužinodavo

apie savo organizmo sandarą, suprasdavo savo sveikatos būvį, kad dažnai po ligos likdavo tik gaidžio sveikata. XVI a. Renesanso poetas, vertėjas ir dramaturgas Janas Kochanovskis savo eilėse savaip išsakė apie sveikatą: „Sveikata, turte, niekas nemato, kokia brangi tu, kol neprarado tik jos

netekęs. Sveikata, turte, būstą šį skurdų meldžiu tau duotą meiliai globoti.“

Visose epochose gydytojai turėjo gerą reputaciją. Devylikmetis Hipokratas trejus metus gyveno Egipte, buvo sužavėtas šio krašto medikų žiniomis ir praktika. Jie Hipokratą sudomino

medicinos laimėjimais, mokė gydymo meno ir leido jam gydyti. Daugelio mokslininkų teigiama, kad graikai laikomi šiuolaikinės medicinos pradininkais. Hipokrato ir jo mokinių laikotarpyje jau galima įžvelgti šiuolaikinės

Nukelta į p. 5

Atkelta iš p. 4

Vakarų medicinos užuomazgų. Hipokratinį gydymą sudarė keturi elementai: maitinimosi režimas, farmakopėja, chirurginis gydymas ir fizinės procedūros.

Viena iškiliausių asmenybių XIX a. Vilniuje buvo daktaras Julijonas Ticijus. Jis buvo Vilniaus vaikas, mylėjo miestą, pažinojo jį ir gyveno jam. Būdamas 15 metų, jis įstojo į Vilniaus medicinos-chirurgijos akademiją. Entuziastingai mokėsi, todėl tuomečiai profesoriai negailėjo komplimentų gabiam ir darbščiam studentui. Julijonas studentų buvo mėgstamas už stropumą, teisingumą, kuklumą ir už tai, kad niekam neįsijautė pavydo. Akademija įdiegė jam pareigos mokslui, darbui ir visuomenei jausmą, kurį J. Ticijus išsaugojo visą gyvenimą.

1840 m. baigęs studijas, dvidešimtmetis jaunuolis išvyko į mokslinę kelionę po Europą, klausė paskaitų Berlyne ir mokėsi pas žymius to meto profesorius. Apie kelionę į Berlyną J. Ticijus rašė: „Su savo tėvu atvykome pas Grefę, žymaus oftalmologo tėvą. Pas jį sutikome jauną, puikiai kalbantį vokiškai gydytoją, su kuriuo mus supažindino. Pasirodo, kad tai rusas ir dar koks rusas – Pirogovas!“ Su N. Pirogovu vėliau siejo ilgalaikę pažintį ir draugystės ryšiai. Tuo metu Berlyne buvo trys chirurgijos žvaigždės – A. Grefė, J. Rustas ir J. F. Difenbachas, pas kuriuos mokėsi J. Ticijus ir N. Pirogovas. Vėliau J. Ticijus nuvyko pas žymius to meto Prahos, Londono, Vienos profesorius.

Grįžęs į Vilnių ne tik su gausiomis medicinos, bet ir grožio, meno suvokimo žiniomis pradėjo dirbti Savičiaus ligoninėje gydytoju ordinatoriumi. Vėliau tobulinosi Paryžiuje. Grįžęs į Vilnių, J. Ticijus pelnė pagarbą kaip geras, sąžiningas ir nuoširdus gydytojas, turėjo daug kilmingų ligonių, o vargšus gydė nemokamai ir jiems padėdavo net pasinaudodamas įtakingomis pažintimis. J. Ticijus tęsė labdarinę veiklą, kurią Vilniuje buvo pradėjęs J. Frankas, 1847 m. išrinktas Vilniaus labdarybės draugijos nariu. Vėliau jis buvo šios draugijos vicepirmininku, skyriaus direktoriumi ir labdarinę veiklą vykdė 50 metų. Niekas nėra tiek gero padaręs vargšams ir nelaimingiems vilniečiams, našlaičiams ir našlėms užtikrinant duonos kąsnį, kaip daktaras J. Ticijus. Jis garsėjo kaip gabus diagnostikas, dažnai buvo kviečiamas į

konsiliumus. Gydytojai jį mėgo ir gerbė. Krištolinė natūra – taip daktarą charakterizavo kolegos. 1845 m. jis tapo Vilniaus medicinos draugijos tikroju nariu. Vėliau jis nuolat buvo renkamas valdybos nariu. Išrinktas Vilniaus medicinos draugijos Garbės prezidentu. 1895 m. kovo 13 d. daktaras J. Ticijus Vilniaus medicinos draugijos Garbės prezidento išrinkimo proga yra pasakęs tokius žodžius: „Principai, kuriais vadovavausi gyvenime ir kuriuos jums, jaunieji kolegos daktarai, persakau: sąžiningumas moksle, pagalba kolegoms ir visuomenei, o svarbiausia – artimo meilė. Aukščiausias atpildas mums tebūna dėkingumo ašara varguolio akyse.“ J. Ticijaus asmenį galėtų apibūdinti ir jo kalbos jubiliejų progomis, atskleidžiančios daktaro meilę žmonėms, mokslo aukštinimą, pagarbą moralės principams. Iš jo kalbų galima išskirti tokius žodžius: „Mes visi einame sunkiu keliu, prekyje – nuolatinė kova su griovėjais, iš paskos seka visuomenės teismas, bet ne visada teisingas. Žmonės reikalauja iš mūsų gyvenimo, o gamta daugeliu atvejų – mirties. Tegul Aukščiausiasis padeda Jums išsaugoti gerą atmintį, gerą regėjimą ir apsaugo nuo vienvietės tarp gyvenimo negandų...“

Savo autobiografiją J. Ticijus parašė trumpai: „Aš mokiausi ir

dirbau.“ Jis nuolat tobulinosi įvairiose Europos klinikose. 1851 ir 1852 m. žiemą J. Ticijus tobulino chirurgijos įgūdžius Sankt Peterburge pas savo jau pažįstamą nuo Berlyno laikų N. Pirogovą, kartu mokėsi pas chirurgus žvaigždes A. Grefę, J. Rustą ir J. F. Difenbachą.

N. Pirogovas buvo 10 metų vyresnis už Julijoną Ticijų. Jis 14 metų pradėjo studijuoti Maskvos universitete, kurį baigė 1828 m. Po studijų išvyko toliau tobulintis į Dorpatą (Tartu) universitetą. N. Pirogovas šiame universitete apgynė medicinos daktaro laipsnį ir iki 1840 m. jame dėstė. Dorpat universitete iš pradžių oftalmologiją dėstė chirurgai, tarp jų ir N. Pirogovas. Jis atliko akių operacijas.

Iki XIX a. vidurio, kai buvo išrasti anestetikai, chirurgai, norėdami nupjauti galūnes, susiūti žaizdas ar pašalinti paslaptinius auglius, pacientų skausmą slopindavo opiumu arba alkoholiu. Šios priemonės apsvaigindavo pacientą ir jis tapdavo ne toks jautrus, tačiau jos ne visada numalšindavo skausmą ar ištrindavo iš atminties skausmingus potyrius. Žymi XIX a. rašytoja Fanny Burney pasakojo, ką patyrė, kai jai buvo atlikta mastektomija (krūties šalinimas), nes skausmui malšinti jai buvo duota išgerti tik viena taurė vyno: „Kai mirtinas peilis

skrodė man krūtį, prapjaukdamas venas, arterijas, nervus, aš negalėjau susilaikyti nerėkusi. Visos operacijos metu aš nežmoniškai rėkiau. Pagaliau aš pajutau, kad peilis pradėjo skusti mano krūtines kaulus. Tai buvo neaprašoma kančia.“

Chirurgai turėjo dirbti greitai, nes pacientai operacijos ilgai neišlaikydavo – mirdavo nuo skausmo šoko. Ne veltui rašytojas Antuanas de Sent Egziuperi apie praeitų šimtmečių chirurgus yra pasakęs: „Chirurgas, tirdamas ligonį, nepaiso aimanų.“ N. Pirogovas virtuiziškai operuodavo. Jo operacijų trukmės: krūties pašalinimas – 30 sekundžių, šlaunies operacija – 2–3 minutės, akmenų pašalinimas iš šlapimo pūslės – 3,5 minutės. Jis dienoraštyje 1846 m. yra rašęs: „Kai aš pasižiūriu į savo operuotų ligonių kapus, aš nežinau, kuo labiau stebėtis – ar chirurgo ryžtu toliau dirbti, ar tuo pasitikėjimu, kurį chirurgija tebeturi visuomenės akyse.“ Tad ne veltui J. Ticijus vyko pas kolegą N. Pirogovą tobulintis chirurgijos įgūdžių.

1846 m. amerikiečių chirurgas stomatologas T. Mortonas operacijos metu panaudojo eterį. Tad bendros narkozės taikymas leido chirurgijai tobulėti, kurti naujus operacijų būdus, labai sumažėjo pacientų mirtingumas. N. Pirogovas jau kitais metais, 1847-aisiais, panaudojo eterį anestezijoje. 1851 m. olandų karo chirurgas Antonius Mathijssenas panaudojo Paryžiaus gipsą lūžusiems kaulams imobilizuoti. Rusų chirurgas N. Pirogovas, susipažinęs su A. Mathijsseno metodika, per Krymo karą (1853–1856 m.) pirmasis pradėjo masiškai gydyti lūžusias kareivių galūnes gipso tvarščiais. N. Pirogovas išrado daugybę naujų chirurginių operacijų atlikimo metodų, pritaikė praktikoje savo sukurtus gipsinius įtvarus lūžusiems kaulams gydyti ir panaudojo eterį chirurgijoje karo mūšio sąlygomis. Šis chirurgas laikomas karo lauko chirurgijos pradininku. 1880 m. N. Pirogovas buvo išrinktas Vilniaus medicinos draugijos nariu.

Vienas žymiausių Lietuvos žydų akademinės inteligentijos atstovų Kauno universiteto profesorius, neurologas Lazaris Gutmanas pragyveno abu praejusio amžiaus pasaulinius karus, Holokaustą, iškentė įvairius jo tautai skirtus išbandymus, lietuvių dėka išvengė žūties. L. Gutmanas buvo idealistinės

Nukelta į p. 6

Atkelta iš p. 5

teorijos psichiatrijoje priešininkas. Vienas pirmųjų pradėjo populiarinti fiziologo Ivano Pavlovo teoriją apie aukštosios nervinės veiklos tipus, daug dėmesio gydytojas skyrė genetikos mokslui, pripažino paveldimumo įtaką psichikos ligų etiologijai. Daugiametę neurologo ir psichiatro patirtį L. Gutmanas apibendrina studentams ir gydytojams skirta-

me vadove „Nervų ligos“. Tai buvo svarbus įvykis Lietuvos medicinos moksle – pirmą kartą Lietuvos medicinos istorijoje studentai gavo specialiosios neurologijos vadovėlį gimtąja kalba. Knyga naudojosi ne tik studentai, gydytojai, ja domėjosi ir plačioji visuomenė. Tarp šio L. Gutmano dokumentų aptiktas jo rašytas tekstas, atskleidžiantis jo požiūrį į mediko pašaukimą: „Siekdami pakloti pamatus ateičiai, privalome patys atgimti, stengtis nuslopinti

instinktus, kurie skatina tenkinti egoizmą ir daugiau galvoti apie artimo vargus ir poreikius. Tai ypač svarbu medikams. Mes pasirinkome sunkią pareigą – tarnauti kenčiančiai žmonijai. Mes žinome: tarnaudami sergančiam žmogui, privalome aukotis. Kilus epidemijai, pirmiausia žūsta šimtai gydytojų, medicinos seserų ir sanitarų. Būtent mes dienas ir naktis leidžiame prie kenčiančiojo lovos, stengdamiesi nuslopinti jo skausmą ir išgelbėti gyvybę... De-

ja, mūsų atmosferą užteršė moralinis maras, ji dar nepakankamai nukenksmintas. Kiek dar egoizmo tyvoro ore ir kiek dar aplink mus savanaudiškumo bakterijų nešiotojų. Toji aplinka trukdo mums atlikti savo pareigas.“

Prof. L. Gutmanas gyveno ir dirbo tam, kad bent mažytis dvasinės ir fizinės kančios krislas būtų pašalintas nuo kelio, kuriuo eina žmonės.

„Gydytojų žinių“ informacija

Lietuvių gydytojo Jeronimo Ralio vardu pavadintas asteroidas skrieja danguje

Vilniaus universiteto (VU) Fizikos fakulteto Teorinės fizikos ir astronomijos instituto mokslininkai dr. Kazimieras Černis ir dr. Justas Zdanavičius VU Molėtų astronomijos observatorijoje atrastą asteroidą pavadino Jeronimo Ralio (1876–1921) vardu. Šio žymaus gydytojo, vertėjo, prozininko 150-ąsias gimimo metines minėsime šiemet.

Tiek Šiaulių gimnazijoje, tiek Maskvos universitete J. Ralio pasiekimai moksle buvo aukštai vertinami. 1903 m. gavęs apskrities gydytojo vardą, jis galėjo išvykti į Baku, kur būtų gavęs 1 800 caro rublių atlyginimą. Atsisakė. Jį šaukė Lietuva. Taujėnai, Prienai, Ariogala, Jonava. Nei savo lizdo, nei turtų – tik pora lagaminų, knygų, drabužių ir didelis prasmingas noras versti Homerą. 1918 m. J. Ralys Jonavoje gyveno tik kelerius metus, tačiau tapo neatsiejama Jonavos istorijos dalimi. Jis tapo Nepriklausomos Lietuvos Jonavos miesto tarybos pirmininku, rėmė vietos pramonę. Žmonių jis meiliai vadintas „mūsų daktarėliu“. Jis nesirinko pacientų nei pagal amžių, nei pagal tautybę ar finansinę padėtį – visiems skyrė vienodai dėmesio, o nerūtingiausius gydė nemokamai.

2011 m. minint 135-ąsias daktaro gimimo metines Jeronimo Ralio gimnazijos kieme pastatytas paminklas. Autorius skulptorius Gintaris Česiūnas. Nuo 1993 m. spalio 8 d. mokyklai suteiktas Homero poemų vertėjo Jeronimo Ralio vardas (nuotrauka iš Jonavos J. Ralio gimnazijos archyvo)

VU Istorijos fakulteto docentas dr. Eligijus Raila teigė, kad J. Ralys buvo ir spaudos puoselėtojas. „Jis bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje: „Varpe“, „Ūkininke“, „Lietuvos žiniuose“. Gimnazijoje gerai išmokęs klasikinės kalbas, pirmasis į lietuvių kalbą išvertė Homero „Odiseją“. Jo pradėta

„Iliados“ vertimą vėliau užbaigė Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Jurgis Talmantas ir Pranciškus Žadeikis. Jis neabejotinai buvo kelrodė žvaigždė visiems lietuvių vertėjams, bandžiusiems lietuviškai prakalbinti Homero epines poemas“, – pasakoja istorikas.

Asteroidas Ralys šiuo metu skrieja Skorpiono žvaigždynė kaip 22,3 ryškio objektas. Kovo 17 d. Tarptautinė astronomų sąjunga paskelbė, kad asteroidui, kurio katalogo numeris 2006 SA368 (406006), suteikiamas vardas Ralys. Asteroidas buvo aptiktas 2006 m. rugsėjo 23 d. VU Molėtų astronomijos observatorijoje. Atradimą patvirtinantis mokslinis straipsnis paskelbtas 2016 m. žurnale „Baltic Astronomy“. Asteroidą patvirtino JAV astronomai iš Mt. Bigelow observatorijos Arizonoje, balandžio 16 d. asteroidas gavo žymėjimą. Orbita galutinai nustatyta 2019 m.

Tarptautinės astronomų sąjungos (IAU) Mažųjų planetų centro duomenų bazėje matyti, kad asteroidas nuo Saulės yra vidutiniškai 2,55 karto toliau nei Žemė, o Saulę apskrieja per 4 metus ir 26 dienas. Šį asteroidą astronomai priskyrė Marijos (MAR) asteroidų šeimai. Tokios asteroidų šeimos atpažįstamos pagal labai panašias jos narių orbitas, ypač atstumą nuo Saulės, orbitos posvyrį ir formą, kurios rodo bendrą kilmę.

Vilniaus universiteto ir „Gydytojų žinių“ informacija

Pacientams į pagalbą ateina nauji specialistai

Gyvensenos medicina sparčiai vystoma tarptautiniu mastu. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU) prieš keletis metų pradėjo ruošti gyvensenos medicinos specialistus ir juos integruoti į sveikatos apsaugos sistemą.

LSMU Medicinos akademijos Visuomenės sveikatos fakulteto Sveikatos vadybos katedros dėstytojai mena, kad dar 2014 m. buvo pradėta kalbėti apie gyvensenos medicinos koncepciją Lietuvoje, o ir Europoje buvo mažai žinoma. Daug metų buvo rengiami visuomenės sveikatos specialistai, gydytojai. Asmens sveikatos priežiūra ir visuomenės sveikatos priežiūra yra viena kitą papildančios sritys, bet jų sąlyčio taškas buvo labai neapibrėžtas. Gyvensenos medicinos specialistas yra tvirta jungiamoji grandis tarp visuomenės ir asmens sveikatos. Europoje tokios studijų programos nebuvo, todėl LSMU buvo remtasi JAV ir Australijos patirtimi.

Gyvensenos medicinai, apimančiai ligų profilaktiką ir gydymą keičiant gyvenimą, Lietuvos

sveikatos priežiūros sistemoje atitenka labai svarbus vaidmuo. Vienas šiuolaikinės sveikatos priežiūros tikslų – sveikatos priežiūros integralumas, suteikiant visuomeninei sveikatos ir apsaugant žmogų nuo žalos ir nereikalingų išlaidų savo sveikatos priežiūrai. Naujoji visuomenės sveikatos paradigma akcentuoja laipsnišką perėjimą nuo tradicinės (gydomosios) medicinos į šiuolaikinę (integralią, holistinę) mediciną. Būtent gyvensenos medicinos specialisto užduotis – taikant aplinkos, elgsenos, medicininius ir motyvacinius principus padėti pacientui pakeisti savo gyvenimą taip, kad aplenktų ligos, negalavimai, o jeigu jie ištiko, padėti imtis pokyčių, kurie leistų vartoti kuo mažiau vaistų arba jų visai nereikėtų.

Atsižvelgiant į žmogaus sveikatos būklę, turimas vieną ar kelias lėtines ligas, būtinas individualus gyvensenos korekcijos planas. Gyvensenos medikai išmano, kokia mityba, dienos tvarkė, kokios mankštos, pratimai, jų intensyvumas būtų veiksmingiausi kiekvie-

nu konkrečiu ligos atveju ar esant kelių ligų, būklių kombinacijai, jie žino ir gali patarti, kaip turėtų maitintis, tarkime, sergantis tam tikra onkologine liga, kaip ir kiek toks pacientas turėtų sportuoti, kaip veiksmingai valdyti stresą, pasitelkti socialinę paramą, aplinkos kontrolę. Sprendimus gyvensenos medicinos specialistas priima dirbdamas šeimos gydytojo komandoje, o ne vienašališkai.

Pasak gyvensenos medicinos eksperto, LSMU dirbančio dr. Tomo Vaičiūno, mokslas ir geroji klinikinė praktika rodo, kad gyvensenos medicina yra viena perspektyviausių ateities sričių. Net tris ketvirtadalius visų lėtinių sutrikimų lemia gyvensenos veiksniai. Anot dr. T. Vaičiūno, mūsų socialinė aplinka iš esmės dar yra hipermedikalizuota. Ne vienam pacientui dar sunku visiškai patikėti, kad jo savijauta reikšmingai pagerėtų ne nuo piliulės, o tiesiog pakeitus gyvenimą, bet tam reikia asmeninių paciento pastangų, tačiau dažnas nežino, kaip tai padaryti. Abstrakčių patarimų neužtenka, tad į pagalbą

ateina gyvensenos medicinos specialistai. Kauno miesto poliklinikoje jau yra įdarbinti gyvensenos medicinos specialistai. Apie jų veiklą teigiamai atsiliepia šioje poliklinikoje besilankantys pacientai.

Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas nuo 2026-ųjų rudens pradės vykdyti naują antrosios pakopos studijų programą – gyvensenos mediciną, skirtą specialistams, kurie gebės taikyti mokslu grįstas nefarmakologines intervencijas lėtinių ligų kontrolei ir gydymui, rengti. Šios magistrantūros studijų programos atsiradimą paskatino tai, kad auga poreikis specialistų, gebančių dirbti su įrodymais grįstomis gyvensenos keitimo priemonėmis ir jas integruoti į klinikinę praktiką. Vilniaus universiteto interneto puslapyje teigiama, kad šią studijų programą galės rinktis asmenys, turintys medicinos ir sveikatos mokslų studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį išsilavinimą.

„Gydytojų žinių“ informacija

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimą 2023 m. spalio 26 d. sprendime byloje Nr. C-307/22,

Mūsų pareiga pacientui pirmą kartą asmens duomenų kopiją pateikti nemokamai

Ką reiškia „paciento asmens duomenys“?

„Paciento asmens duomenys“ – tai ne tik gydymo įrašai ar laboratorinių tyrimų rezultatai. Į šią sąvoką patenka ir radiologiniai vaizdai (rentgeno, KT, MRT ir kt.), pateikiami išorinėse laikmenose (CD, USB ir pan.). Tarnyba pastebi, kad praktikoje kai kurios gydymo įstaigos vis dar prašo pacientų susimokėti už tokių vaizdų išdavimą, nors tai – pirmoji paciento prašoma kopija, kuri privalo būti suteikiama nemokamai.

Kada gali būti taikomas mokestis?

Mokestis gali būti taikomas už antrą ir vėlesnes paciento asmens duomenų kopijas. Net ir tuomet kaina turi būti pagrįsta – ji gali padengti tik realias tiesiogines išlaidas, pavyzdžiui, laikmenos savikainą ar kitas technines išlaidas, susijusias su kopijos pateikimu.

Pacientas neprivalo aiškinti, kodėl jam reikia duomenų kopijos

Pacientai neturi pareigos nurodyti priežastį, kodėl pageidauja gauti savo medicininius duomenis. Nesvarbu, ar kopija reikalinga gydymo tęstinumui užtikrinti, ar asmeninėms reikmėms – pirmoji kopija vis tiek turi būti išduodama nemokamai.

Radiologinių vaizdų kopijos – atskirai kiekvienam gavėjui

Jeigu pacientas nori gauti radiologinio tyrimo vaizdų kopiją, ji turi būti pateikiama nepriklausomai nuo to, ar tokia kopija jau

buvo perduota gydytojui, kuris siuntė atlikti tyrimą, ar kitam specialistui. Tai yra paciento teisė, nesusijusi su kitais duomenų gavėjais.

Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba ragina sveikatos priežiūros įstaigas užtikrinti, kad būtų tinkamai laikomasi paciento teisės į nemokamą pirmąją asmens duomenų kopiją.

Akreditavimo tarnybos informacija

Astos Kiršienės, Jolantos ir Genovaitės Šalkauskaičių paroda

2026 m. sausio 6 d. 17.30 val. Lietuvos medicinos bibliotekoje (Kaštonų g. 7, Vilnius) atidaro Astos Kiršienės, Jolantos ir Genovaitės Šalkauskaičių paroda „Susitikimas II“.

Paroda veiks iki sausio 30 d.

Asta Kiršienė gimė 1970 m. ir augo Druskininkuose – mieste, kuriame gamta, ramybė ir kūryba visada ėjo greta.

Menų kelią pradėjo vaikystėje: piešė viską, kas ją supo ir jaudino – nuo gėlių iki pasakų pasaulių. Patiko spalvomis perteikti savo jausmus ar nuotaikas, todėl net neabejodama pasirinko dailės kelią. Studijavo Druskininkų vaikų dailės mokykloje, Kauno taikomosios dailės mokykloje, o vėliau – Šiaulių pedagoginio universiteto dailės fakultete.

Meninkei teko patirti ir iliustratoriės kelią (Gedimino Isoko „Miško knyga“), dirbo Vilniaus animacinių filmų studijoje „Vilnima“ (1996–1997).

Dabar Asta gyvena Vilniuje, dirba dailės mokytoja Erudito licėjuje bei menų studijoje „Spalvų juokas“. Mokiniais ji padeda atrasti pasaulį per kūrybą, o savo kūryba užsiima laisvu laiku, savo malonumui.

Astos kūryboje dominuoja gamtos motyvai, augalai, peizažai tai tylūs pasakojimai apie šviesą, gyvybę ir santykį su pasauliu.

2006 m. dailininkė pradėjo lieti ant šilko, o nuo 2016 m. pradėjo kurti aliejinės tapybos darbus.

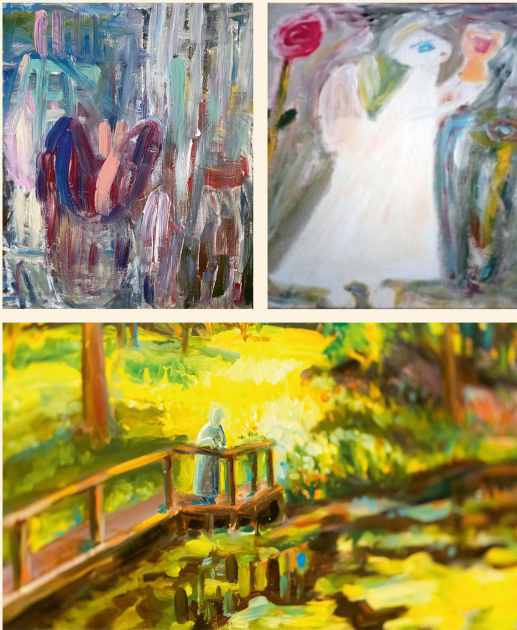
Aktyviai dalyvauja pleneruose ir parodose:

- Lietuvos dailės mokytojų kūrybos paroda „Polėkis“ – (nuo 2010 m.)
- Tapybos studijos „Mano spalva“ plenero paroda VU botanikos sode „Augalas“ – (2018m.)
- Tarptautinis tapybos pleneras ir tapybos paroda Lentvaryje – (2020 m.)
- Bendra tapybos kūrybos paroda „Susitikimas“ Telšių Karolinos Praniauskaitės viešojoje biblio-

Paroda „Susitikimas 2“

*Asta Kiršienė,
Jolanta Šalkauskaitė,
Genovaitė Šalkauskaitė*

**2026
01/06
17.30**
Kaštonų g. 7, Vilnius

Paroda veiks: 2026 01 06 – 2026 01 30
Atidarymas: sausio 6 d. 17.30 val.
Adresas: Kaštonų g. 7, Vilnius (Lietuvos medicinos biblioteka)
Darbo laikas: I-V: 11.00–19.00

- tekoje – (2020 m.)
- Bendra tapybos ant šilko paveikslų paroda „Šilko fiesta“ – (2022 m.)
 - Vilniaus dailės akademijos Simpoziumo tapybos paroda – (2023 m.)
 - Menų studijos „Spalvų juokas“ dailės mokytojų kūrybinės parodos – (nuo 2023 m.)
 - Lietuvos dailės ugdytojų draugijos narų kūrybos paroda „Iš raidės...“ – (nuo 2024 m.)
 - Bendra meninkų tapybos paroda „Aš Druskininkietis“ – (2024 m.)

- Vilniaus dailės akademijos „Žydintys sodai“ tapybos paroda – (2025 m.)
- Autorinės parodos:
 - Druskininkuose „Studio Galerija“ tapybos paroda „Grįžimas“ (2020 m.)
 - Vilniaus Pavilnio bendruomenės namai tapybos paroda – (2022 m.)
 - Vilniaus Erudito licėjuje tapybos paroda – (2023 m.)
 - LPC meno galerija tapybos paroda „Žydinčios mamos“ (2025 m.)

Jolanta Šalkauskaitė gimė 1966 m. Galaičiuose (Telšių raj.). Baigusi lietuvių kalbos ir literatūros studijas Vilniaus universitete, Aukštesniąją katechetų mokyklą Kaune, dailės kursą – Filadelfijos menų universitete (1993 m.) ir tapybą Vilniaus dailės akademijoje (2001 m.), Jolanta savo kūrybinius talentus kreipė tikėjimo liudijimo linkme. Nuo 2018 m. dirba Vilniaus r. Pagirių gimnazijoje, tikybos mokytoja. Aktyviai dalyvauja profesionalaus meno parodose (surengė virš dešimt personalinių parodų). Jos tapyba išsiskiria savita religinės tematikos interpretacija, itin ekspresyvia, spontaniška raiška, linkusia į apibendrintą formą, ir jautriais nuotaikų niuansais, atrodytų, net paprastus motyvus persmelkiančiu nerimu.

Genovaitė Šalkauskaitė gimė 1957 m. Ruišėnuose (Telšių raj.), baigusi Justino Vienožinskio dailės mokyklą Vilniuje bei Vilniaus Pedagoginį universitetą, dėstė tikyba ir dailę Vilniaus r. Paberžės Vedenės gimnazijoje. Paskatinta dailininkės Marijos Teresės Rožanskaitės, Genovaitė visą gyvenimą nenustolo nuo dailės, fiksuojamą savo išgyvenimus spalvinguose dienoraštinuose piešinių srautuose ir etuduose; yra surengusi personalinių parodų ir parodų-duetų kartu su seserimi Jolanta. Genovaitės vaizdiniai meditatyvūs, pilni šviesos, šilumos, ramybės – iš jų sklinda paguodos, vilties siekimas.

Jolantos ir Genovaitės Šalkauskaičių kūryba – tyli, nepretenzinga, kylanti iš vidinės būtinybės, tapybos vaizdiniuose – sakralios erdvės ir motyvai, susilieję su savomis patirtimis, išgyvenimais ir aplinkos elementais. Dabartinėje daileje ši kūryba įdomi būtent kaip savitas katalikiškos pasaulėžiūros atspindys.

**Parengė
doc. dr. Agnė Kulbytė**